

Monika Laaroussi*

Maroko jako partner Unii Europejskiej w ograniczaniu nielegalnych migracji z Afryki Subsaharyjskiej i Sahelu

[Morocco as a Partner of the European Union in Reducing Irregular Migration from Sub-Saharan Africa and the Sahel]

Abstract

The aim of the article is to present the migration policy implemented between the European Union and the Kingdom of Morocco. The article presents the genesis of cooperation. The author focused on the issue of limiting illegal migration from the countries of Sub-Saharan Africa and the Sahel and on the deepening cooperation, as well as the resulting obligations and consequences. In 2015, the external borders of the European Union were crossed illegally almost 2 million times. Due to the abolition of internal border controls between European Union members, it is necessary to carry out effective external border controls and invest in border protection in the interest of all Member States. Ever-increasing irregular migration from sub-Saharan Africa and the Sahel has made Morocco a transit country, so the European Union's border management policy has had to change. The trail through the Iberian Peninsula was the most popular route to Europe in 2018. Migrants traveled by sea and land, trying to reach the Spanish enclaves, which are the European Union's only land borders in Africa. The growing number of illegal border crossings has intensified cooperation between the European Union and Maghreb countries. Morocco maintains the most developed relationship with the European Union, which has undertaken numerous initiatives to deepen cooperation in partnership. This cooperation covers not only border management, but also the protection of migrants and their rights.

Keywords: illegal migration, border protection, cross-border cooperation, EU–Morocco partnership.

W ostatnich latach mogliśmy obserwować kryzysy migracyjne, które doprowadziły do wielu konfliktów i napięć społecznych. Mamy do czynienia z procesem transmigracji, podczas którego dziesiątki tysięcy migrantów wędruje etapami z Czarnej Afryki¹, przedostając się przez Saharę i docierając

* **Monika Laaroussi** – doktorantka Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie, absolwentka Europejskiej Wyższej Szkoły Prawa i Administracji w Warszawie oraz Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

¹ Afryka Subsaharyjska nazywana jest też Czarną Afryką. Obejmuje cztery regiony (Afrykę Zachodnią, Afrykę Południową, Afrykę Wschodnią i Afrykę Środkową).

do krajów regionu północno-zachodniej Afryki², w których zazwyczaj zatrzymują się na dłużej przed dotarciem do miejsca docelowego, jakim jest Europa³. Kryzys ten można uznać za sprawdzian oceny efektywności działania europejskich instytucji powołanych w celu ochrony granic zewnętrznych i zapewnienia bezpieczeństwa na terytorium wszystkich państw członkowskich.

Granica państwowa i jej ochrona kojarzona jest z suwerennością, czyli atrybutem państwa do autonomicznego i niezależnego sprawowania władzy w obrębie tego obszaru. Suwerenność jednak zmieniła swą postać w wyniku powstania wspólnoty państw w postaci Unii Europejskiej, której państwa współpracują w obszarze politycznym, gospodarczym, prawnym i ekonomicznym. Państwa członkowskie przekazują część swojej suwerenności, by wspólnie realizować funkcje państwowe w obszarach objętych współpracą. Zgodnie z art. 67 ust. 2 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej wspólna polityka w dziedzinie azylu, imigracji i kontroli granic zewnętrznych opiera się na solidarności między państwami członkowskimi. Kooperacja w obszarze migracji ma na celu doprowadzenie do ujednoczenia działań, ale pomimo że wszystkie kraje Unii pracują nad środkami mającymi wzmacniać jej zewnętrzne granice i chronić bezpieczeństwo w całej strefie Schengen, to nieunikniona jest współpraca transgraniczna z krajami sąsiedzkimi Unii Europejskiej.

Współpraca w obszarze migracji między Marokiem a UE leży w interesie obu stron. W 2015 r. zewnętrzne granice Unii Europejskiej przekroczone nielegalnie prawie 2 miliony razy⁴. Według danych Frontexu liczba ta była aż sześciokrotnie wyższa niż w roku poprzedzającym. Masowy napływ imigrantów spowodował obawę przed terroryzmem i wzrost zainteresowania polityką migracyjną. W ostatnich latach Maroko stało się krajem przyjmującym migrantów z Afryki Subsaharyjskiej i Sahelu, co wiąże się ze szczególnymi obowiązkami. Wymaga to przede wszystkim współpracy i koordynacji działań w zakresie kontroli granicznych z Algierią i Mauretanią. Rosnąca nieuregulowana migracja spowodowała, że politycy, naukowcy i media zajęli się tematem imigracji do Maroka oraz jego roli nie tylko jako kraju emigracji, ale również jako kraju imigracji i tranzytu⁵. Maroko jest przedmurzem Europy w Afryce Północnej, w związku z czym odgrywa ważną rolę w powstrzymaniu afrykańskich nielegalnych migrantów, islamskich ekstremistów oraz

² Maroka, Algierii i Tunezji.

³ M. Alioua, *Un monde en mouvement, du transit à la transmigration* [w:] *Migrants au Maroc: Cosmopolitisme, présence d'étrangers et transformations sociales*, N. Khrouz, N. Lanza (red.), Centre Jacques-Berque, Rabat 2015, <https://books.openedition.org/cjb/913#text> [dostęp: 21.12.2023].

⁴ EuroPAP News, <https://europapnews.pap.pl/strefa-schengen-prawie-35-mln-osob-dziennie-przekracza-we-wnetrzna-granice-w-ue> [dostęp: 21.12.2023].

⁵ E. Zeino-Mahmalat, *Le Maroc comme carrefour migratoire et pays d'accueil: quels défis pour le futur?* [w:] *Migrants au Maroc: Cosmopolitisme, présence d'étrangers et transformations sociales*, N. Khrouz, N. Lanza (red.), Centre Jacques-Berque, Rabat 2015, <https://books.openedition.org/cjb/913#text> [dostęp: 21.12.2023].

w walce z plagą handlu ludźmi⁶. Emigranci z Afryki Subsaharyjskiej i Sahelu próbowali przedostać się na terytorium Unii już od wczesnych lat 90. dwudziestego wieku, ale odbywało się to na zdecydowanie mniejszą skalę. Od czasu uzyskania niepodległości Maroko rozwinęło różnorodne stosunki z Unią Europejską – zrealizowane głównie w drodze umów bilateralnych⁷. Obecnie współpraca opiera się na ochronie granic, wypełnianiu umów readmisyjnych oraz wspieraniu integracji emigrantów.

Geneza współpracy

Maroko jest najbardziej stabilnym krajem w Afryce Północnej i istotnym partnerem gospodarczym i politycznym Unii Europejskiej, zwłaszcza w zakresie ograniczania nielegalnych migracji. Na zmianę stosunków pomiędzy państwami europejskimi i afrykańskimi od zakończenia II wojny światowej wpłynęła dekolonizacja Afryki oraz integracja (zjednoczenie) Europy. Niezbędne stało się dostosowanie warunków współpracy do zmieniającej się sytuacji⁸. Początki współpracy między Wspólnotą Europejską i państwami Maghrebu sięgają roku 1959⁹. Od 1963 r. marokański król Hassan II prowadził negocjacje z Europejską Wspólnotą Gospodarczą¹⁰, które zakończyły się podpisaniem umowy o stowarzyszeniu *Accord d'association* w marcu 1969 r. Francja była największym zwolennikiem rozwoju współpracy z państwami śródziemnomorskimi i dzięki jej staraniom w 1972 r. na szczycie w Paryżu ogłoszono Globalną politykę śródziemnomorską, będącą pierwszą polityką zagraniczną Wspólnot Europejskich wobec regionu śródziemnomorskiego¹¹. Oprócz Maroka obejmowała ona: Albanię, Algierię, Cypr, Egipt, Grecję, Hiszpanię, Izrael, Jordanię, Jugosławię, Maltę, Portugalię, Syrię, Tunezję i Turcję¹². Należy zwrócić uwagę, że Maroko i inne państwa Afryki były i nadal są

⁶ Według danych Frontexu procederem przemytu ludzi zajmują się głównie: Marokańczycy, Hiszpanie, Albańczycy oraz Syryjczycy.

⁷ Y. Belfellah, *Le statut avancé Maroc-UE: bilan, enjeux et perspectives*, Actes du séminaire: les relations arabo-européennes organisé par le Carep- Paris le 28 novembre 2018, s. 1.

⁸ H. Ben Hamouda, *Le rôle de la France envers le Maghreb au sein de la Communauté européenne (1963-1969)* „Matériaux pour l'histoire de notre temps” 2010, 3, 99, s. 90.

⁹ Archive de la Commission européenne (ACE), Bac 25/ 1980 N: 426/1, association de la CEE-Tunisie: rapport du Groupe de travail sur les questions applicables et aide-mémoire sur la situation économique de la Tunisie. Note sur le courrier de Bourguiba.

¹⁰ ACM, CM2 1963 899, demande d'ouverture de conversations exploratoires avec la CEE présentée par le Maroc, 14 décembre 1963.

¹¹ B. Real, *La cooperation en matière de sécurité entre le Maroc et l'Europe: l'Union Européenne est-elle incontournable?* „Paix et Sécurité Internationales – Journal of International Law and International Relations” 2018, 6, ss. 109–130.

¹² A. Adamczyk, *Polityka Unii Europejskiej wobec regionu śródziemnomorskiego. Fiasko czy sukces [w:] B. Góralczyk (red.) Unia Europejska jako aktor na scenie globalnej. Razem czy osobno?*, Warszawa 2014, s. 81.

miejszem inwestowania wielu europejskich przedsiębiorstw, a francuskie koncerny zajmują uprzywilejowaną pozycję w inwestycjach, przetargach i kontraktach wydobywczych.

Ze względu na dynamikę stosunków handlowych między obiema stronami Maroko podejmowało starania związane z rozszerzeniem umowy, tak aby uwzględniono w niej nowe obszary. 27 kwietnia 1976 r. zawarto nową umowę handlową, nazwaną „umową o współpracy” *Accord de coopération*, obejmującą postanowienia gospodarcze, społeczne i finansowe; została ona zaktualizowana w 1988 roku¹³. Adaptacja była niezbędna w związku z przystąpieniem nowych państw do Wspólnoty, a umowy stanowiły ramy, w których rozwinęły się stosunki gospodarcze, polityczne i społeczne pomiędzy Wspólnotą a Marokiem.

Na konferencji ministrów spraw zagranicznych 27 i 28 listopada 1995 r. w Barcelonie¹⁴ powołano Partnerstwo Śródziemnomorskie. Spotkanie zakończyło się podpisaniem tzw. deklaracji barcelońskiej, określającej podstawowe kierunki i cele współpracy, czyli wolny handel oraz promowanie regularnego dialogu w kwestiach: politycznych, bezpieczeństwa, gospodarczych, finansowych, społecznych, kulturalnych i edukacyjnych. Zgodnie z deklaracją barcelońską współpraca śródziemnomorska powinna bazować na wielostronnej współpracy wszystkich partnerów, a nie jedynie na bilateralnych umowach zawieranych między państwami a Unią Europejską. Podkreślono gotowość, by „wspierać te kraje w ich wysiłkach na rzecz stopniowego przekształcenia ich regionu w obszar pokoju, stabilności, dobrobytu i współpracy oraz ustanowienia w tym celu Partnerstwa Eurośródziemnomorskiego”¹⁵. W lutym 1996 r. Maroko podpisało układ eurośródziemnomorski, który wszedł w życie 24 stycznia 2000 r. i stanowi podstawę prawną stosunków między UE a Królestwem Maroka¹⁶. Rada Europejska niejednokrotnie akcentowała, że obszar śródziemnomorski ma strategiczne znaczenie dla Unii¹⁷. Misją układu eurośródziemnomorskiego było wzmacnianie dialogu i współpracy regionalnej oraz realizowanie projektów i inicjatyw w interesie obywateli – w celu osiągnięcia trzech celów strategicznych regionu (stabilności, rozwoju społecznego i integracji). Chodziło o ożywienie współpracy wewnątrzregionalnej krajów śródziemnomorskich jako czynnika pokoju, stabilności i roz-

¹³ Y. Belfellah, *Le statut avancé Maroc-UE: bilan, enjeux et perspectives*, Actes du séminaire: les relations arabo-européennes organisé par le Carep- Paris le 28 novembre 2018, s. 2.

¹⁴ W konferencji wzięło udział 15 ówczesnych państw członkowskich UE oraz 12 partnerów eurośródziemnomorskich: Maroko, Algieria, Cypr, Egipt, Izrael, Jordania, Liban, Malta, Syria, Tunezja, Turcja i Autonomia Palestyńska.

¹⁵ *Les conclusions du Conseil Européen d'Essen*, in: *Lettre d'Information de la délégation de la Commission Européenne*, n° 124 et son supplément, janvier 1995.

¹⁶ Układ śródziemnomorski ustanawiający stowarzyszenie między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi, z jednej strony, a Królestwem Maroka, z drugiej strony (Dz.U. L 70 z 18.03.2000, ss. 2–204).

¹⁷ Wspólna strategia Rady Europejskiej z 19 czerwca 2000 r. w sprawie obszaru śródziemnomorskiego (Dz.U. UE L z 22 lipca 2000 r.).

woju. W ramach tzw. procesu barcelońskiego zostały podjęte liczne działania mające na celu utworzenie strefy wolnego handlu, rozwój kultury, reformę infrastruktury.

W związku z historycznie największym rozszerzeniem UE w 2004 roku – zdano sobie sprawę, że niezbędne jest wystąpienie z propozycją nowej polityki wobec sąsiadów mających europejskie aspiracje¹⁸. W celu zapewnienia stabilności i bezpieczeństwa pomiędzy Unią Europejską i jej sąsiadami oraz uspokojenia obaw obywateli Unii związanych z międzynarodowym terroryzmem, nielegalną migracją i przestępczością – w lipcu 2005 r. przyjęto Europejską politykę sąsiedztwa (EPS). Obejmowała ona wschodnich i południowych sąsiadów Unii Europejskiej¹⁹. Maroko uzyskało status uprzywilejowanego partnera Unii. EPS miała na celu poprawę stosunków z sąsiadami nieuczestniczącymi w procesie akcesyjnym. Państwa zostały objęte jednakową strategią współpracy, proponującą takie same profity, ale zgodnie z zasadą dyferencjacji²⁰ strategia została spersonalizowana i uwzględnia potrzeby krajów partnerskich, dlatego też instrumentem jej realizacji są bilateralne plany działania wyrażające potrzeby i interesy poszczególnych partnerów (umowy o partnerstwie i współpracy oraz układy o stowarzyszeniu). Zasadniczo polityka ta ma charakter dwustronny, ale związana jest również z procesami regionalnymi i subregionalnymi. Plany zawierają program reform politycznych i gospodarczych na okres od 3 do 5 lat. Chodziło o wzmocnienie współpracy pomiędzy UE i jej partnerami poprzez oferowanie pomocy finansowej i technicznej, tak aby możliwe stało się osiągnięcie postępu w wewnętrznej sytuacji danego kraju i zbliżenie się do Europy. Unia w ramach europejskiej polityki sąsiedztwa oferuje swoim sąsiadom przywileje, których fundamentem jest respektowanie wspólnych wartości, tj. praw człowieka, demokracji, praworządności, dobrych rządów, gospodarki rynkowej i zrównoważonego rozwoju²¹.

Maroko było jednym z pierwszych krajów, który podpisał plan działania w ramach europejskiej polityki sąsiedztwa²². Za cele priorytetowe uznano: budowanie potencjału w administracji publicznej, decentralizację władzy, modernizację sądów, więzień i procedur prawnych, dostęp do wymiaru sprawiedliwości, zwalczanie korupcji, przestrzeganie konwencji międzynarodowych, praw kobiet i dzieci. W 2003 r. Maroko było pierwszym partnerem

¹⁸ D. Guzal-Gec, *Europejska polityka sąsiedztwa – ewolucja i współczesne wyzwania wobec rozwoju euroregionów na zewnętrznych granicach UE (w Polsce)*, „Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie. Problemy Rolnictwa Światowego” 2016, 16, 3, s. 88.

¹⁹ A. Adamczyk, *The Role of Poland in the Creation Process of the Eastern Partnership*, „Yearbook of Polish European Studies” 2010, 13, s. 197.

²⁰ A. Kalicka-Mikołajczyk, *Ramy prawne i zasady unijnej europejskiej polityki sąsiedztwa wobec partnerów wschodnich*, Wrocław 2013, s. 20.

²¹ K. Bartzak, K. Jongberg, *Europejska polityka sąsiedztwa. Dokumenty informacyjne o Unii Europejskiej*, 2016.

²² Plan został podpisany 25 lipca 2005 r. na okres pięciu lat.

EPS południowej części regionu Morza Śródziemnego, który zgodził się na ustanowienie Podkomitetu ds. Praw Człowieka, Demokracji i Zarządzania przy Radzie Stowarzyszenia UE-Maroko. Do zadań Podkomitetu należy ocena postępu zbliżania, wdrażania i stosowania ustawodawstw w obszarze praworządności, prawidłowym zarządzaniu, demokracji, ratyfikowaniu i wykonywaniu konwencji międzynarodowych w zakresie praw człowieka i podstawowych wolności²³. Priorytetowym celem EPS jest rozwiązanie zbiorowych problemów wszystkich państw członkowskich.

W dniach 13 i 14 lipca 2008 r., podczas szczytu Unii Śródziemnomorskiej w Paryżu, układ eurośródziemnomorski został zastąpiony przez Unię na rzecz Regionu Morza Śródziemnego. Spotkanie to uważane jest za wielki sukces ówczesnego prezydenta Francji Nicolasa Sarkozy'ego, który pierwotnie dążył do stworzenia nowej, międzynarodowej organizacji skupiającej wszystkie państwa graniczące z Morzem Śródziemnym, ale po ingerencji Angeli Merkel projekt zmieniono i zdecydowano się na włączenie do przedsięwzięcia wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej. Unia na rzecz Regionu Morza Śródziemnego została oparta na tzw. procesie barcelońskim z 1995 r., a jej głównym celem było ożywienie partnerstwa między Unią Europejską i krajami Morza Śródziemnego. Niestety pominięto kilka drażliwych tematów, między innymi migracji z krajów Południa do Unii Europejskiej i konfliktu izraelsko-palestyńskiego.

Podczas 7. sesji Rady Stowarzyszenia w październiku 2008 r. Maroko otrzymało zaawansowany status w UE, integrujący wszystkie obszary²⁴. Status zaawansowany akcentuje szczególny charakter stosunków z UE i wiąże się z nawiązaniem dialogu obejmującego dostosowanie marokańskiego prawodawstwa do ustawodawstwa Unii w zakresie praw człowieka i demokracji życia politycznego oraz sukcesywną integrację marokańskiej gospodarki z wewnętrznym rynkiem unijnym. Status ten umożliwia wzmocnienie współpracy na szczeblu politycznym i bezpieczeństwa, w przedmiocie gospodarki jednoczy zaś Maroko z rynkiem europejskim²⁵. Maroko stało się partnerem strategicznym w walce z terroryzmem i w kwestii regulowania przepływów migracyjnych²⁶.

W 2011 r. – w związku z przemianami w krajach arabskich Afryki Północnej (tzw. arabską wiosną) i obawami, że rewolty mogą wpłynąć negatywnie na bezpieczeństwo państw członkowskich i spowodować wzrost migracji

²³ Decyzja Rady w sprawie stanowiska Wspólnoty w ramach Rady Stowarzyszenia dotyczącego wykonywania art. 84 układu eurośródziemnomorskiego ustanawiającego Stowarzyszenie między Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi z jednej strony, a Królestwem Maroka z drugiej strony – załącznik 1: regulamin wewnętrzny UE/Maroko, Podkomitet nr 7 ds. Praw Człowieka, Demokracji i Zarządzania, pkt 3, Bruksela, 15.06.2004, COM (2004) 426 końcowy.

²⁴ Y. Belfellah, *Le statut avancé Maroc-UE: bilan, enjeux et perspectives*, Actes du séminaire: les relations arabo-européennes organisés par le Carep- Paris le 28 novembre 2018, s. 3.

²⁵ Y. Belfellah, *Le statut...*, s. 4.

²⁶ Y. Belfellah, *Le statut...*, s. 6.

– dokonano przeglądu EPS. Unia skupiła uwagę na dążeniu do utrwalania demokracji, co oznacza:

- 1) wolne i uczciwe wybory;
- 2) walkę z korupcją;
- 3) niezawisłość sądów;
- 4) swobodę wypowiedzi, zgromadzeń i stowarzyszania się, a także
- 5) ukierunkowanie na zrównoważony rozwój – eliminujący wykluczenie społeczne.

UE wprowadziła zasadę „więcej za więcej”, czyli warunkowanie wsparcia finansowego, co oznacza pogłębienie współpracy z krajami sąsiadującymi uzyskującymi największy postęp w reformach demokratycznych²⁷. Można zatem powiedzieć, że arabska wiosna przyczyniła się do zwiększenia wsparcia udzielanego w ramach EPS. Należy podkreślić, że w Maroku powstania ludowe nie były tak gwałtowne, jak w Tunezji, Egipcie czy Libii, ale fale protestów i powstanie Ruchu 20 Lutego²⁸ miały wpływ na liberalizację systemu politycznego i doprowadziły do stworzenia nowej, demokratycznej konstytucji²⁹ podkreślającej uznanie praw podstawowych i równouprawnienie płci.

10 września 2013 r. – po okresie letnim, pełnym protestów humanitarnych związanych ze śmiertelnymi ofiarami wśród migrantów i dzień po zaprezentowaniu Komitetowi ONZ pięciu krytycznych raportów organizacji społecznych zajmujących się ochroną praw człowieka o stanie praw migrantów – Maroko i UE zawarły umowę o partnerstwie na rzecz mobilności. Nowe ramy polityczne w zakresie zarządzania migracjami stanowiły ważny etap zbliżenia między Marokiem i Unią Europejską, które zobowiązały się do rozwijania dialogu i współpracy w zakresie migracji, mobilności i bezpieczeństwa w duchu wspólnej odpowiedzialności i solidarności³⁰. Zarządzanie migracjami humanitarnymi zostało nareszcie zinstytucjonalizowane³¹. Nowe podejście opiera się na poszanowaniu praw człowieka i ma otwierać możliwość uregulowania

²⁷ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 14 grudnia 2011 r. w sprawie przeglądu europejskiej polityki sąsiedztwa (2011/2157(INI)).

²⁸ Ruch 20 Lutego zrodził się podczas arabskiej wiosny w wyniku buntów na Bliskim Wschodzie, w Afryce Północnej i Libii. Protesty antyrządowe rozpoczęły się samospaleniem czterech mężczyzn. Ruch charakteryzował się wielką dynamiką, gdyż w jego skład wchodził głównie młodzi ludzie, nawołujący do zmian. Manifestacje organizowano za pomocą platform społecznościowych. W cotygodniowych demonstracjach ulicznych w różnych miastach i regionach Maroka manifestujący żądali reform politycznych, społecznych i zmiany konstytucji. Wznosili takie hasła, jak: „Wolność i demokracja”, „W imię godności”, „Ludzie chcą zmian”.

²⁹ O. Lahrichi, *Un état de droit inachevé au maroc : quelles implications pour la démocratisation et la garantie des droits fondamentaux?* [w:] *L'État de droit: actes des ateliers doctoraux 2019 de l'Université Degli Studi Di Milano et de la European School Of Law Toulouse*, C. Amalfitano, I. Anró, L. Rass-Masson, J. Théron (red.), Cahier Jean Monnet, Presses de l'université Toulouse 1 Capitole, Toulouse 2020, s. 290.

³⁰ Joint declaration establishing a Mobility Partnership between the Kingdom of Morocco and the European Union and its Member States, Council of the European Union, Brussels 3 June 2013, 6139/13 ADD 1 REV 3, s. 5.

³¹ L. Gross-Wyrtzen, L. Gazzotti, *Telling histories of the present: postcolonial perspectives on Morocco's 'radically new' migration policy*, „The Journal of North African Studies” 2021, 26, 5, s. 839.

statusu migrantów oraz ich integracji³². Nowa polityka ma na celu zaprzestanie postrzegania Maroka jako „europejskiego policjanta”³³.

W październiku 2013 r. utworzono departament odpowiedzialny za sprawę migracji, a 18 grudnia 2014 r., Rada Rządowa przyjęła Narodową Strategię ds. Migracji³⁴. Partnerstwo na rzecz mobilności zapoczątkowało dwie kampanie legalizujące, polegające na uregulowaniu statusu nielegalnych migrantów w Maroku (w 2014 r. i 2017 r.). W obliczu rosnącej liczby migrantów z Afryki Subsaharyjskiej i Sahelu Maroko zaczęło prowadzić ambitną politykę wobec migrantów pragnących osiedlić się w tym kraju i stało się państwem gościnnym. Podczas kampanii legalizujących zaakceptowano ponad 85% wniosków o legalizację³⁵ – co umożliwiło wydanie zezwoleń na pobyt prawie 50 000 osób³⁶ i dało migrantom nadzieję na integrację z marokańskim społeczeństwem. Kampanie zostały przyjęte z zadowoleniem przez marokańską klasę polityczną, społeczeństwo obywatelskie oraz społeczność międzynarodową³⁷.

Od marca 2015 r. rozpoczęto konsultacje w celu dokonania kolejnej rewizji EPS, w której migracja i mobilność stały się głównym obszarem współpracy³⁸. Za jeden z głównych celów uznano dostosowanie narzędzi EPS w taki sposób, aby uwzględniały rzeczywiste oczekiwania krajów partnerskich. Europejski Instrument Sąsiedztwa (ENI) jest zasadniczym instrumentem, dzięki któremu finansowana jest współpraca Unii z Marokiem. Za jego pośrednictwem UE finansuje programy skupiające się na zarządzaniu granicami i migracjami oraz integracji społeczno-gospodarczej.

Maroko uczestniczy w kilku projektach finansowanych przez UE. Są to:

- ◆ działania wspierające władze Maroka w zarządzaniu przepływami migracyjnymi i wzmocnieniu zintegrowanego zarządzania granicami, walce z sieciami ułatwiającymi nielegalne przepływy oraz podnoszeniu świadomości młodych ludzi na temat zagrożeń nielegalnej migracji (101,5 mln euro),
- ◆ wzmocnienie współpracy Południe-Południe w zakresie zarządzania migracjami (8,6 mln euro),

³² L. Gross-Wyrtzen, L. Gazzotti, *Telling...*, s. 828.

³³ Taki przydomek Maroko otrzymało w związku z przemocą stosowaną przez marokańskie służby wobec migrantów próbujących nielegalnie przedostać się na terytorium Unii Europejskiej. Maroko stosowało na swojej północnej granicy surowe represje wobec migrantów nielegalnie próbujących przedostać się przez granicę. Marokańskie służby wykorzystywały brutalne metody zniechęcania i odstraszenia potencjalnych nielegalnych migrantów, np. masowe polowania na migrantów (*la chasse aux noirs*) w lasach otaczających hiszpańskie enklawy w Maroku (Ceuta i Melilla) i przymusowe wysiedlenia do granicy z Algierią.

³⁴ M.G. Jiménez-Alvarez, K. Espiñeira, L. Lorena Gazzotti *Migration policy and international human rights frameworks in Morocco: tensions and contradictions*, *The Journal of North African Studies* 2021, 26, 5, s. 2.

³⁵ Royaume du Maroc, <https://maroc.ma/fr/actualites/la-politique-dimmigration-du-maroc-et-ses-initiatives-en-faveur-des-migrants-et-refugies> [dostęp: 28.12.2023].

³⁶ <https://fr.hespress.com/333505-le-maroc-devenu-destination-prisee-des-migrantes-subsahariennes.html> [dostęp: 28.12.2023].

³⁷ La politique migratoire du Maroc: opportunités et freins, Conseil des Migrants Subsahariens au Maroc (CMSM) 2014–2018, CGLU Afrique, 14 novembre 2021.

³⁸ W. Banach, *Aspekty polityki Unii Europejskiej wobec Afryki w kontekście kryzysu migracyjnego*, *Rocznik Integracji Europejskiej* 2018, 12, s. 196.

- ◆ program regionalny zajmujący się zwalczaniem handlu ludźmi i przemytu migrantów oraz ochroną ofiar (3,4 mln euro),
- ◆ wsparcie dla marokańskich instytucji krajowych odpowiedzialnych za zarządzanie granicami, walkę z nielegalną migracją i ochronę migrantów znajdujących się w trudnej sytuacji (30,5 mln euro),
- ◆ wsparcie zintegrowanego zarządzania granicami i migracjami w celu wzmocnienia zdolności zarządzania granicami i ratowania życia – zgodnie z międzynarodowymi standardami i poszanowaniem praw człowieka (44 mln euro)³⁹.

Na realizację celów EPS w latach 2014–2020 przeznaczono 15,4 mld euro. Na lata 2021–2027 przewidziano natomiast nowy Instrument Sąsiedztwa oraz Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej (ISWMR), który przewiduje finansowanie dotacji oraz dotacji z pożyczkami – udzielane przez europejskie i międzynarodowe instytucje finansowe – w kwocie 79,5 mld euro. Finansowanie to obejmuje nie tylko współpracę z państwami sąsiedzkimi UE, ale również z innymi państwami Afryki, Azji, obu Ameryk, Pacyfiku i Karaibów⁴⁰. EPS stanowi narzędzie w formowaniu stosunków zewnętrznych UE i przez niektórych oceniana jest jako doskonałe osiągnięcie przynoszące same korzyści. Inni postrzegają ją jako niepowodzenie. Sposób, w jaki ewaluowana jest realizacja polityk Unii Europejskiej, należy niestety uznać za niedoskonały, gdyż osądy te są nieobiektywne, stronnicze i zależą od uzyskiwania korzyści politycznych⁴¹.

Pomimo że Maroko i UE przez wiele długich lat utrzymywały dobre stosunki, to w okresie od grudnia 2015 r. do stycznia 2019 r. Maroko zawiesiło rozmowy polityczne. Było to następstwem wydania orzeczeń w sprawie Sahary Zachodniej, w których Sąd UE stwierdził, że Sahara Zachodnia nie jest częścią Maroka – i w związku z tym nie została objęta porozumieniem o partnerstwie.

W marcu 2019 r. Parlament Europejski przyjął rezolucję, w której wezwał do zajęcia się pierwotnymi przyczynami migracji. Parlament zwrócił uwagę, że „należy zapewnić większą pomoc krajom Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej w radzeniu sobie z napływem imigrantów z Afryki Subsaharyjskiej (...), przypomina jednak, że aby odnieść sukces na tym polu, konieczne będzie nasilenie działań, (...) podkreśla, że wyzwanie, jakie stanowią przepływy migracyjne, jest wspólnym problemem państw regionu Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej (kraje pochodzenia i tranzytu) i państw UE (kraje docelowe)”⁴². Stabilizacja regionu pod względem gospodarczym, politycznym i bezpieczeństwa jest priorytetem nowej polityki, która kierować się ma zasadą

³⁹ European Union, https://trust-fund-for-africa.europa.eu/index_en [dostęp: 28.12.2023].

⁴⁰ Parlament Europejski, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/pl/sheet/170/europejska-polityka-sasiedztwa> [dostęp: 28.12.2023].

⁴¹ Szerzej na ten temat M. Bovens, P. t Hart, *Revisiting the Study of Policy Failures* „Journal of European Public Policy” 2016, 23, 5, ss. 653–666.

⁴² Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 27 marca 2019 r. w sprawie okresu po arabskiej wiośnie – perspektywy dla Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej (2018/2160[INI]) / (2021/C 108/08), pkt 20.

zróżnicowanego podejścia do każdego z partnerów oraz zwiększenia odpowiedzialności państwa członkowskich i państw partnerskich⁴³.

27 czerwca 2019 r. na posiedzeniu Rady Stowarzyszenia UE–Maroko podpisano partnerstwo na rzecz wspólnego dobrobytu – mające na celu wznowienie rozmów dotyczących umowy o wolnym handlu oraz zintegrowanie marokańskiej polityki z programami unijnymi. Struktura tego partnerstwa skupia się wokół polityki i bezpieczeństwa, gospodarki, wartości, wiedzy, środowiska i migracji⁴⁴. W 2020 r. został przyjęty nowy Pakt o migracji i azylu, mający na celu kompleksowe podejście i bliższej współpracy wzdłuż szlaków migracyjnych do UE – biorąc pod uwagę interesy UE i państw partnerskich. Rozwiązaniem ma być zwiększenie wysiłków na rzecz zwalczania przemytu i handlu ludźmi oraz wzmocnienie zarządzania migracją i azylem. UE podkreśliła znaczenie rozwijania partnerstw w dziedzinie migracji z krajami pochodzenia i tranzytu – dostosowanych do indywidualnych potrzeb – oraz zobowiązała się do dalszego wsparcia kilku krajów południowego regionu Morza Śródziemnego, które przyjmują największą liczbę migrantów i uchodźców.

9 lutego 2021 r. Unia przejęła nowy program dla regionu Morza Śródziemnego, uwzględniający wszystkie priorytety ustalone przez obu partnerów, wśród których znalazło się wspólne stawianie czoła wyzwaniom migracyjnym oraz promowanie legalnej i bezpiecznej mobilności⁴⁵. Zaproponowano innowacyjny i ambitny plan dla regionu Morza Śródziemnego, aby spożytkować niewykorzystany potencjał tego obszaru. Podkreślono konieczność podjęcia wspólnych działań w związku z wyzwaniami w zakresie zarządzania południowym regionem Morza Śródziemnego, gdyż migracja jako globalne zjawisko wymaga wspólnych reakcji, solidarności i podziału odpowiedzialności. Migranci nielegalnie próbujący przedostać się na terytorium Unii napędzają przemysł przemytniczy, a zagrożenie przestępczością zorganizowaną i terroryzmem pogłębia niestabilność⁴⁶. Żadne państwo członkowskie nie jest w stanie samodzielnie efektywnie zarządzać migracją i stawić czoła wyzwaniom w zakresie nielegalnej mobilności – niezbędne jest zatem zacieśnienie współpracy w zakresie zarządzania migracjami.

W styczniu 2023 r. UE próbowała wznowić swoje partnerstwo z Marokiem, z uwzględnieniem politycznego kontekstu, jakim pozostaje nader

⁴³ European Commission, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy_en [dostęp: 28.12.2023].

⁴⁴ Conseil de l'Union Européenne, <https://www.consilium.europa.eu/fr/press/press-releases/2019/06/27/joint-declaration-by-the-european-union-and-the-kingdom-of-morocco-for-the-fourteenth-meeting-of-the-association-council/> [dostęp: 28.12.2023].

⁴⁵ Délégation de l'Union européenne au Maroc, https://www.eeas.europa.eu/maroc/lunion-europeenne-et-le-maroc_fr?s=204 [dostęp: 28.12.2023].

⁴⁶ Joint communication to the European Parliament, the Council, the European economic and social Committee and the Committee of the regions. Renewed partnership with the Southern Neighborhood. A new Agenda for the Mediterranean, Brussels 9 February 2021, s. 1.

delikatna kwestia Sahary Zachodniej. Szef dyplomacji europejskiej Josep Borrell podczas spotkania w Rabacie zapowiedział nawiązanie dialogu wysokiego szczebla, aby „wspólnie walczyć z zagrożeniami dla naszego bezpieczeństwa i terroryzmem w naszym bezpośrednim sąsiedztwie”, zwłaszcza w regionie Sahelu⁴⁷. 2 marca 2023 r. w Rabacie odbyło się spotkanie ministra spraw zagranicznych, współpracy afrykańskiej i Marokańczyków mieszkających za granicą Nassera Bourity z europejskim komisarzem do spraw sąsiedztwa i rozszerzenia Olivérem Várhelyim. Była to druga tego rodzaju wizyta w Maroku w ciągu niecałego roku w kontekście wdrażania euro-marokańskiego partnerstwa na rzecz wspólnego dobrobytu podpisanego w 2019 r. Nasser Bourita potwierdził, że stosunki UE i Maroka nigdy nie były tak bliskie – i zauważył zmianę w polityce sąsiedztwa. Jego zdaniem dzięki pilotażowym projektom wdrażanym w ramach nowego podejścia nastąpiło pogłębienie partnerstwa na poziomie regionalnym. Bourita zapowiedział większe zaangażowanie przez „realizację umów partnerstwa finansowego i otwarcie nowych horyzontów współpracy w obszarach bezpieczeństwa i migracji, które zostaną dodatkowo wzmocnione” i podkreślił szczególne znaczenie partnerstwa Maroko-UE. Olivér Várhelyi zapowiedział, że Maroko jest i będzie głównym beneficjentem programu projektów dla całego regionu, gdyż ma potencjał, by stać się źródłem energii dla Europy – i zaakcentował znaczenie współpracy w ramach migracji i walki z siatkami przestępczymi⁴⁸. Podpisano pięć programów współpracy – na łączną kwotę prawie 500 mln euro – w celu wsparcia głównych projektów reform w Maroku. Programy te dotyczą ochrony socjalnej, zielonej transformacji, reformy administracji publicznej, zarządzania migracjami i wsparcia finansowego. Program zarządzania przepływami migracyjnymi stanowi część celów Krajowej Strategii Imigracji i Azylu, na co przeznaczono 152 mln euro. Celem tego programu jest wsparcie władz marokańskich w stawianiu czoła wyzwaniom związanym z nielegalną migracją, przemytem migrantów i handlem ludźmi⁴⁹.

Napływ migrantów z państw trzecich do Unii Europejskiej w ostatnich latach cały czas rośnie. Kryzys migracyjny ma charakter polityczny i rodzi nastroje ksenofobiczne. Pod względem bezpieczeństwa Maroko odgrywa zasadniczą funkcję w walce z terroryzmem i wpływa na regulację migracji. Walka z terroryzmem bazuje na wielowymiarowym podejściu, które

⁴⁷ L'UE tente de relancer son partenariat avec le Maroc dans un contexte politique délicat, https://www.le-monde.fr/international/article/2023/01/07/1-ue-tente-de-relancer-son-partenariat-avec-le-maroc-dans-un-contexte-politique-delicat_6156952_3210.html [dostęp: 3.01.2024].

⁴⁸ Royaume du Maroc Ministère des Affaires Étrangères de la Coopération Africaine et des Marocains résidant à l'étranger, [HTTPS://DIPLOMATIE.MA/FR/M-NASSER-BOURITA-RE%C3%A7OIT-LE-COMMISSAIRE-EUROP%C3%A9EN-%C3%A0-LA-POLITIQUE-DE-VOISINAGE-ET-%C3%A0-L%C3%A9LARGISSEMENT/](https://diplomatie.ma/fr/m-nasser-bourita-re%C3%A7oit-le-commissaire-europ%C3%A9en-%C3%A0-la-politique-de-voisinage-et-%C3%A0-l%C3%A9largissement/) [dostęp: 3.01.2024].

⁴⁹ Maroc-UE: signature de 5 programmes de coopération d'un total de 5,5 MMDH, <https://www.finances.gov.ma/Fr/Pages/detail-actualite.aspx?fiche=6407> [dostęp: 3.01.2024].

uwzględnia nie tylko bezpieczeństwo, ale również aspekty religijne i społeczno-ekonomiczne. Grupy terrorystyczne wykorzystują pewne słabości ludności muzułmańskiej i dla własnych celów wykorzystują jej przywiązanie do – opacznie wszakże pojmowanych – podstawowych wartości religii. Aby przeciwdziałać tej indoktrynacji, Maroko wdrożyło reformy w sferze religii dotyczące: opieki materialnej i społecznej, szkolenia imamów na uniwersytetach, tworzenia lokalnego nadzoru administracyjnego nad religią i zarządzania usługami religijnymi⁵⁰.

Jeszcze kilka lat temu Maroko postrzegane było wyłącznie jako kraj emigracyjny. Szacuje się, że 3,3 mln Marokańczyków żyje na emigracji, co stanowi 9% populacji⁵¹. W związku z zaostrzeniem warunków przyjmowania Afrykanów do szkół wyższych w niektórych państwach europejskich Maroko stało się dobrą alternatywą – i od 2013 r. można zauważyć wzrost liczby studentów z Afryki Subsaharyjskiej i Sahelu, którzy stają się źródłem rozwoju prywatnego szkolnictwa wyższego⁵². W ostatnich latach widoczna jest znaczna zmiana tendencji migracyjnych Maroka. Nastąpił wyraźny wzrost wniosków azylowych i o uzyskanie statusu uchodźcy (wykres 1). Większość wnioskodawców stanowią mężczyźni – 62,6%, pochodzący z: Syrii, Jemenu, Republiki Środkowoafrykańskiej, Sudanu Południowego, Wybrzeża Kości Słoniowej, Palestyny, Demokratycznej Republiki Konga, Kamerunu, Gwinei, Iraku, Senegal, Mali, Sudanu, Nigerii i Gambii⁵³. UE inwestuje w rozwój gospodarczy Maroka i pomoc w integracji migrantów, licząc na to, że tam pozostaną. Nie ma jednak żadnych gwarancji, że migranci, którzy uzyskali prawo do pobytu w Królestwie Maroka, pozbawieni są wszelkich europejskich aspiracji i nie będą próbowali się przedostać na terytorium Unii Europejskiej.

W 2015 r. liczba migrantów, którzy przybyli do UE przez Morze Śródziemne, była czterokrotnie większa niż w 2014 r.⁵⁴ Ponad połowa migrantów pochodziła z krajów, gdzie rozgorzała wojna domowa (Syria, Erytrea, Afganistan), a reszta pochodziła z: Libii, Sudanu, Pakistanu, Nigerii, Somalii i Iraku⁵⁵. Maroko stało się głównym szlakiem migrantów z Afryki Subsaharyjskiej i Sahelu, ponieważ szlak przez Libię został prawie zamknięty. Dwie hiszpańskie enklawy w Maroku zachęcają do podejmowania prób nielegalnego przekroczenia granicy. Wielu migrantów z Afryki Subsaharyjskiej można spotkać w Casablance, w pobliżu dworca Ouled Ziane. W tym miejscu

⁵⁰ Y. Belfellah, *Le statut avancé Maroc-UE: bilan, enjeux et perspectives*, Actes du séminaire: les relations arabo-européennes organisé par le Carep- Paris le 28 novembre 2018, s. 6.

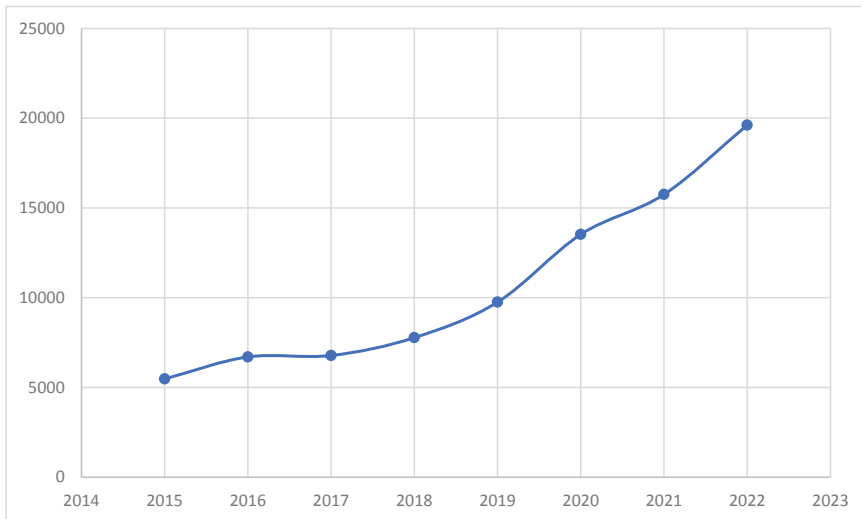
⁵¹ ONZ 2020.

⁵² A. Bensaâd, *Les migrations entre Sahel et Maghreb, un enjeu de stabilité, de développement et de démocratisation „Outre-Terre”* 2017, 53, 4, ss. 17-29.

⁵³ UNHCR 2024.

⁵⁴ Według danych Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji (IOM) w 2014 r. przez Morze Śródziemne dotarło do Europy blisko 200 tysięcy migrantów, a w 2015 r. było ich ponad 832 tysięcy.

⁵⁵ P. Sasnal (red.), *Niekontrolowane migracje do Unii Europejskiej – implikacje dla Polski*, Warszawa 2015, s. 11.

Wykres 1. Wnioski o azyl i status uchodźcy w Maroku

Źródło: UNHCR.

migranci – po długiej przeprawie przez pustynię – zatrzymują się w drodze do Europy. Zbierają siły, aby przekroczyć 14-kilometrową Cieśninę Gibraltarską lub przełamać bariery Ceuty i Melilli. Casablanca jest drugim co do wielkości skupiskiem azylantów i uchodźców w Maroku⁵⁶. W pierwszym kwartale 2017 r. do Europy przez Morze Śródziemne przybyło 65 500 migrantów z Afryki⁵⁷. Według Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji w 2018 r. głównym krajem wjazdu do Europy stała się Hiszpania, odnotowując 63 325 przyjazdów.

Ochrona Ceuty dotyczy całej Unii Europejskiej, gdyż jest ona zewnętrzną granicą UE. Bezprecedensowe napięcia dyplomatyczne zostały wywołane incydentem z 17 maja 2021 r., kiedy po złagodzeniu kontroli granicznych w Ceucie otwarto bramy i nie powstrzymano nielegalnego przekraczania granicy – skutkiem czego około 9000 osób przedostało się na terytorium Hiszpanii⁵⁸. Zawieszenie współpracy wiązało się z przyjęciem przez Hiszpanię na hospitalizację sekretarza generalnego Frontu Polisario Frente Popular para la Libe-

⁵⁶ Największymi skupiskami wnioskodawców o azyl lub status uchodźcy są: Rabat, Casablanca, Wadżda, Nador, Marrakesz, Fez, Meknes i Kenitra.

⁵⁷ Khoré Traoré M., *La gouvernance des flux migratoires de l'Afrique vers l'Union européenne*, L'Europe en Formation 2019, 1, 388, s. 121.

⁵⁸ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 10 czerwca 2021 r. w sprawie naruszenia Konwencji ONZ o prawach dziecka i wykorzystywania nieletnich przez marokańskie władze w czasie kryzysu migracyjnego w Ceucie (2021/2747[RSP]).

ración de Saguia el Hamra y Río de Oro⁵⁹, walczącego o suwerenność Sahary Zachodniej, będącej pod nadzorem Maroka. Kwestia Sahary Zachodniej jest niezwykle drażliwym tematem dla marokańskich władz. Była to strategicznie przerwana współpraca. Maroko chciało w ten sposób ukarać Hiszpanię i pokazać, jak istotną rolę pełni w zakresie powstrzymywania nielegalnych migracji.

Zaostrzenie konfliktów politycznych i społeczno-gospodarczych w regionie Sahelu (szczególnie ataki terrorystyczne w Mali i Burkina Faso), wojna domowa w Libii, zmiany klimatyczne i choroby w Afryce Subsaharyjskiej przyczyniają się do migracji na ogromną skalę⁶⁰. 24 czerwca 2022 r. osiemnastu migrantów afrykańskiego pochodzenia zginęło podczas próby przekroczenia granicy w Melilli. Ofiary spadły z żelaznego płotu, który oddziela terytorium Maroka i hiszpańską enklawę. Tego dnia o 6:40 rano 2000 osób próbowało nielegalnie sforsować granicę⁶¹. W listopadzie 2023 r. aż trzy razy dochodziło do sytuacji, kiedy to setki migrantów usiłowały przedostać się do Ceuty. 17 listopada tysiąc migrantów z Afryki Subsaharyjskiej próbowało przejść przez płot graniczny. Większość z nich została zatrzymana przez marokańską policję. Według hiszpańskiej agencji informacyjnej EFE to największa próba nielegalnego przekroczenia granicy od 2019 r.⁶² Te sceny cały czas się powtarzają. Szacuje się, że liczba migrantów z Afryki Subsaharyjskiej w Maroku waha się od 70 do 200 tysięcy, z czego wielu z nich nie ma dokumentów tożsamości⁶³ i marzy, by przedostać się na terytorium Unii Europejskiej. Największy kryzys migracyjny przypadł na lata 2015 i 2016. Od 2017 r. można zauważyć znaczny spadek liczby wniosków azylowych składanych w państwach członkowskich Unii Europejskiej, ale wpływ na tę sytuację miała bez wątpienia pandemia COVID-19. Jak pokazują statystyki, chętnych do osiedlenia się na terytorium Unii Europejskiej w ostatnich latach jest coraz więcej i stopniowo wzrasta liczba wniosków azylowych w Unii (wykres 2).

⁵⁹ Front Polisario od 1973 r. prowadzi zbrojną walkę wyzwolenczą przeciw hiszpańskiej kolonizacji, a od 1976 r. rozpoczął rebeliancką kampanię przeciwko Maroku i Mauretanii, które przejęły Saharę Zachodnią (266 000 m²) po wycofaniu się Hiszpanii.

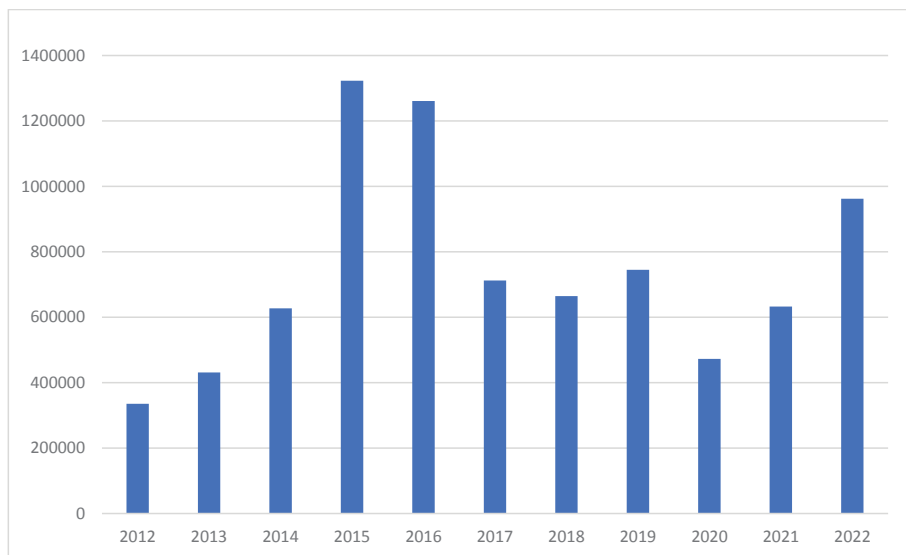
⁶⁰ P. Sasnal (red.), *Niekontrolowane...*, s. 9.

⁶¹ Le Monde, https://www.lemonde.fr/afrique/article/2022/06/24/plus-de-400-migrants-tentent-d-entrer-dans-l-enclave-espagnole-de-melilla-depuis-le-maroc_6131873_3212.html [dostęp: 3.01.2024].

⁶² Le Monde, https://www.lemonde.fr/afrique/article/2023/11/18/le-maroc-repousse-des-centaines-de-migrants-qui-tentaient-d-entrer-dans-l-enclave-espagnole-de-ceuta_6200920_3212.html [dostęp: 3.01.2024].

⁶³ <https://fr.hespress.com/333505-le-maroc-devenu-destination-prisee-des-migrantes-subsahariennes.html> [dostęp: 3.01.2024].

Wykres 2. Liczba wniosków azylowych w Unii Europejskiej

Źródło: Eurostat.

Zakończenie

Region śródziemnomorski jest niezwykle istotny w stosunkach międzynarodowych, a wyzwania związane z tym obszarem są sprawdzianem dla UE. Współpraca pomiędzy UE i Marokiem nie przebiega bez trudności. Została wystawiona na wiele prób i najlepszym tego przykładem były napięcia związane z sytuacją na granicy w Ceucie. Europa nie jest w stanie samodzielnie przeciwdziałać próbom nielegalnego przekraczania granic w hiszpańskich enklawach i dlatego potrzebuje pomocy, aby kontrolować nielegalne migracje – i tym samym zapewnić bezpieczeństwo we wszystkich państwach członkowskich. W ubogich państwach afrykańskich Unia Europejska kojarzona jest z dobrobytem, dostatkiem i stabilizacją. W związku ze zróżnicowaniem ekonomicznym, rosnącym bezrobociem i niestabilnością polityczną wielu Afrykańczyków marzy o wyjeździe i podejmuje wszelkie możliwe działania, aby dostać się do któregoś z europejskich państw. Unia podejmuje wiele inicjatyw mających na celu rozwój gospodarczy i ekonomiczny Królestwa Maroka i stale pogłębia współdziałanie w obszarze migracji i ochrony granic. Priorytetem we

współpracy z Marokiem i innymi państwami Afryki Północnej jest nie tylko kontrolowanie migracji, ale również zagwarantowanie stabilności i zminimalizowanie zagrożeń terrorystycznych. Sytuacja na granicach zewnętrznych Unii Europejskiej jest napięta, a problem związany z migrantami jest niezwykle istotny. Wskutek kryzysów migracyjnych, których byliśmy świadkami w ciągu kilku ostatnich lat, pogłębiają się obawy związane z zagrożeniem terrorystycznym, nasuwają się mało optymistyczne refleksje o przyszłości strefy Schengen, a także narastają nastroje antyunijne.

Abstrakt

Zadaniem artykułu jest przybliżenie polityki migracyjnej realizowanej pomiędzy Unią Europejską a Królestwem Maroka. W artykule zaprezentowano genezę współpracy. Autorka skupiła uwagę na tematyce związanej z ograniczeniem nieuregulowanej migracji z krajów Afryki Subsaharyjskiej i Sahelu oraz na pogłębianiu współpracy i wynikających z niej zobowiązań i innych konsekwencji. W 2015 r. zewnętrzne granice Unii Europejskiej przekroczone nielegalnie prawie dwa miliony razy. W związku ze zniesieniem kontroli na granicach wewnętrznych między państwami członkowskimi Unii Europejskiej niezbędne jest prowadzenie efektywnych kontroli na granicach zewnętrznych oraz inwestowanie w ochronę granic w interesie wszystkich państw członkowskich. Nieustannie rosnąca nieuregulowana migracja z Afryki Subsaharyjskiej i Sahelu spowodowała, że Maroko stało się państwem tranzytowym, a polityka zarządzania granicami Unii Europejskiej musiała się zmienić. Trasa przez Półwysep Iberyjski była najpopularniejszym szlakiem prowadzącym do Europy w roku 2018. Migranci podróżowali drogą morską i lądową, próbując dostać się do hiszpańskich enklaw, stanowiących jedyne granice lądowe Unii Europejskiej w Afryce. Rosnąca liczba nielegalnych przekroczeń granic zintensyfikowała współpracę między Unią Europejską a państwami Maghrebu. Maroko utrzymuje najbardziej rozwinięte stosunki z Unią Europejską, która powzięła wiele inicjatyw w celu pogłębienia współpracy w obszarze partnerstwa. Współpraca ta obejmuje nie tylko zarządzanie granicami, ale również ochronę migrantów i ich praw.

Słowa kluczowe: nielegalna migracja, ochrona granic, współpraca transgraniczna, partnerstwo UE–Maroko.

BIBLIOGRAFIA

Adamczyk A., *The Role of Poland in the Creation Process of the Eastern Partnership* „Yearbook of Polish European Studies” 2010, 13.

Amalfitano, C. Anró I., Rass-Masson L., Théron J. (red.), *L'État de droit: actes des ateliers doctoraux 2019 de l'Université Degli Studi Di Milano et de la European School Of Law Toulouse*, Cahier Jean Monnet, Presses de l'université Toulouse I Capitole, Toulouse 2020.

Banach W., *Aspekty polityki Unii Europejskiej wobec Afryki w kontekście kryzysu migracyjnego*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2018, 12.

Bartczak K., Jongberg K., *Europejska polityka sąsiedztwa. Dokumenty informacyjne o Unii Europejskiej*, 2016.

Belfellah Y., *Le statut avancé Maroc-UE: bilan, enjeux et perspectives*, Actes du séminaire: les relations arabo-européennes organisé par le Carep-Paris le 28 novembre 2018.

Ben Hamouda H., *Le rôle de la France envers le Maghreb au sein de la Communauté européenne (1963–1969)* „Matériaux pour l'histoire de notre temps” 2010, 3, 99.

Bensaâd A., *Les migrations entre Sahel et Maghreb, un enjeu de stabilité, de développement et de démocratisation* „Outre-Terre” 2017, 53, 4.

Bovens M., 't Hart P., *Revisiting the Study of Policy Failures* „Journal of European Public Policy” 2016, 23, 5.

Góralczyk B. (red.) *Unia Europejska jako aktor na scenie globalnej. Razem czy osobno?*, Warszawa 2014.

Gross-Wyrtzen L., Gazzotti L., *Telling histories of the present: postcolonial perspectives on Morocco's 'radically new' migration policy*, „The Journal of North African Studies” 2021, 26, 5.

Guzal-Gec D., *Europejska polityka sąsiedztwa – ewolucja i współczesne wyzwania wobec rozwoju euroregionów na zewnętrznych granicach UE (w Polsce)*, „Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie. Problemy rolnictwa światowego” 2016, 16, 3.

Jiménez-Alvarez M.G., Espiñeira K., Lorena Gazzotti L., *Migration policy and international human rights frameworks in Morocco: tensions and contradictions*, „The Journal of North African Studies” 2021, 26, 5.

Kalicka-Mikołajczyk A., *Ramy prawne i zasady unijnej europejskiej polityki sąsiedztwa wobec partnerów wschodnich*, Wrocław 2013.

Khoré Traoré M., *La gouvernance des flux migratoires de l'Afrique vers l'Union européenne*, L'Europe en Formation 2019, 1, 388.

Krouz, Lanza N. (red.), *Migrants au Maroc: Cosmopolitisme, présence d'étrangers et transformations sociales*, Centre Jacques-Berque, Rabat 2015.

Mc Auliffe M., Triandafyllidou A., *World Migration Report 2022*, International Organization for Migration, Geneva 2021.

Przewodnik po prawie Unii Europejskiej, publikacja Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 2009.

Real B., *La coopération en matière de sécurité entre le Maroc et l'Europe: l'Union Européenne est-elle incontournable?* „Paix et Sécurité Internationales – Journal of International Law and International Relations” 2018, 6.

Rischka-Słowik B., *Acquis Communautaire Sportive*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2011, 1.

Rischka-Słowik B., *Konstytucja sportu w Unii Europejskiej*, Warszawa 2014.

Sasnal P. (red.), *Niekontrolowane migracje do Unii Europejskiej – implikacje dla Polski*, Warszawa 2015.

Turystyka społeczna a jakość życia, red. P. Różycki, Warszawa 2022.

Wytyczne polityki legislacyjnej i techniki prawodawczej, red. J. Barcz, Warszawa 2009.